

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 41090/2

בית הדין הרבני האזורי אשדוד

לפני כבוד הדיינים:

הרב יקותיאל כהן – אב"ד, הרב מרדכי בר אור, הרב מיכאל צדוק

התובע (נתבע בתביעה נגדית): **פלוני** (ע"י ב"כ עו"ד דניאל שרז)

נגד

הנתבעת (תובעת בתביעה נגדית): **פלונית** (ע"י ב"כ עו"ד מיכאל קדוש)

הנדון: ביטול מתנה מכוח "אומדנא" – מתי, דר עם אשתו השנייה בדירה המשותפת וטיפול עמה בילדי הצדדים – דמי שימוש בדירה ודמי טיפול בילדים

פסק דין

דעת הרוב

לאחר שמיעת דברי הצדדים ועיון בכל החומר הרב שבתיקים מחליט בית הדין עקרונית על פירוק שיתוף בדירת הצדדים שיעשה לפי עקרונות שנפסקו על פי דעת הרוב של בית הדין כדלהלן:

- א. לאיש ניתנת זכות קדימה לרכוש את כל הדירה.
- ב. על הצדדים ובאי כוחם לבוא לידי הסכמה בדבר שווי הדירה כיום.
- ג. היה ולא יגיעו להסכמה תוך שלושים יום יודיע על כך אחד הצדדים ובית הדין ימנה שמאי.
- ד. משווי מחצית הדירה המגיעה לאישה תקוּזו מחצית המשכנתא הקיימת היום, וכן יקוּזו מחצית תשלומי המשכנתא ששלם הבעל הבעל מיום עזיבת האישה את הדירה.
- ה. אם ימציא הבעל אישור לכך שסילק חובות האישה לעירייה בסך אלפיים ש"ח, יוכל לקזז זאת מהמגיע לה.
- ו. בית הדין דוחה את תביעתו של הבעל לחייב את האישה בתשלום דמי טיפול לעוזרת ולאשתו.
- ז. בית הדין דוחה תביעת הבעל לקזז סך עשרים אלף ש"ח ששילם הבעל לעורך דינו.
- ח. בית הדין דוחה את תביעת הבעל לקזז מחצית יתרת חוב של הלוואה שלקח ממקום עבודתו.
- ט. בית הדין דוחה את תביעת בא כוח האישה לחייב את הבעל בתשלום דמי שימוש.
- י. על הצדדים לפעול במשותף על פי האמור לעיל תוך שישים יום, ולא בית הדין יצטרך למנות כונס דבר שייקר עלויות הצדדים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרב מיכאל צדוק

הרב יקותיאל כהן – אב"ד

דעת המיעוט – חובת דמי שימוש על החלק שבו דר הבעל עם אשתו השנייה

לאחר שמיעת דברי הצדדים והעיון בחומר שבתיק ועקב פירוק השיתוף בשווה לאחר קיזוז חוב המשכנתא הרובצת על הדירה וזכות ראשונית של קניית הדירה תהיה לבעל, בנושא תביעת האישה לשלם שכר דירה בסך שלוש מאות דולר לחודש, בית הדין מקבל תביעה זו בחלקה.

מיום כניסתו של הבעל לדירה עד ליום כ"א בתמוז תשס"א (12.7.2001) לא תהיה זכאית האישה לתשלום שכר הדירה. ומיום כ"א בתמוז תשס"א (12.7.2001) שזה מועד הגשת התביעה לפירוק שיתוף, תהיה האישה זכאית לתשלום מחצית שכר הדירה כפוף להערכת מתווך.

בעניין תביעת הגרוש לקיזוז עשרים אלף ש"ח שלקח ממקום עבודתו לצורך קניית הדירה, בית הדין דוחה תביעתו.

בנושא תביעת הגרוש לתשלום חוב הארנונה בסך אלפיים ש"ח שהשאירה האישה, אם יש לו ראיות שאכן שילם יקוזז סכום זה לטובתו ממכירת הדירה.

בנושא תביעת הגרוש לתשלום עבור דמי טיפול בילדים בית הדין דוחה תביעתו.

בנושא תכולת הדירה הרי שמעיקר הדין מגיע לכל צד חצי, אולם היות שהריהוט משומש ומשרת את הילדים הרי שבית הדין קורא לאישה לוותר על חלקה לטובת הילדים ולפנים משורת הדין בית הדין מאשר את בקשת האישה למנות את בא כוחה עורך דין קדוש להיות כונס נכסים ושכר הטרחה שלו ישולם על ידי האישה.

הרב מרדכי בר אור

דעת הרוב – נימוקים

בנדון שבפנינו התובעת באמצעות בא כוחה והנתבע הם בני זוג שהתגרשו, ובית הדין התבקש לפסוק בעניין חלוקת הדירה המשותפת שהייתה רשומה על שם שניהם בחלקים שווים וכן בחלוקת תכולת הדירה.

בתאריך כ"ז בתשרי תשנ"ז חתמו הצדדים על הסכם גירושין שקיבל תוקף של פסק דין ולפיו:

בסעיף ב' נאמר: "הילדים יהיו בחזקת האם ומשמורתה."

ובסעיף ה' נאמר: "האישה תחזיק בבית המגורים עד שתתחתן או תחליט למכור ואז הבית יחולק בין הצדדים בשווה."

ובסעיף ו' נאמר: "הבעל ישלם המשכנתא על הדירה."

ובסעיף ח' נאמר: "תכולת הבית תישאר לאישה וילדים."

התובעת והנתבע התגרשו זה מזה כדת משה וישראל בתאריך ח' בטבת תשנ"ז (18.12.1996), וכאמור האישה והקטינים התגוררו בדירת המגורים של הצדדים.

ביום י"ח בתשרי תשנ"ח (19.10.1997), פחות משנה מהגירושין, עזבה התובעת בהפתעה את הארץ, כאשר משאירה היא את הקטינים בבית הוריה ביפו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל נאלץ עקב כך לקחת את הקטינים – ילדיו – תחת חסותו ובהתאם לכך, לבקשת האב, התקבל בתאריך י"ד בשבט תשנ"ח (10.2.1998) פסק דין ולפיו מחליט בית הדין בסעיף ב' לבטל את פסק הדין למזונות שניתן לזכות האישה ושבסעיף ג' שבו נכתב:

"זכות הבעל לגור עם ילדיו בדירה הקיימת בלי לפגוע בזכויות הבעלות על הדירה, ובמידה ויתקיים בעתיד פירוק שיתוף, תילקח בחשבון העובדה שהבעל משלם את המשכנתא."

ואכן, הבעל חזר להתגורר עם ילדיו בדירת הצדדים.

טענות האישה

בתאריך כ"א בתמוז תשס"א (12.7.2001) הגישה התובעת באמצעות בא כוחה תביעה:

א. לפירוק שיתוף המקרקעין של דירת הצדדים בת ארבעה חדרים שברחוב [...] ב[...] וזאת על פי הסכם הגירושין המוזכר לעיל, ולפיו יתחלקו הצדדים בשווה בתמורה שתתקבל ממכירת הדירה לאחר סילוק יתרת המשכנתא הרובצת על הדירה.

בא כוח התובעת מסכים שבחישוב יש לזקוף לזכותו של הבעל את מחצית תשלומי המשכנתא ששילם מיום עזיבת האישה וכפי המשתמע מפרוטוקול הדיון מתאריך ג' במרחשוון תשס"ד שורה 37 שלשאלת בית הדין מדוע לגבי המשכנתא מסכים שיקוזז תשלומי הבעל העודפים מהמגיע לאישה, ענה: "כיוון שהמשכנתא רשומה יחד עם רישום באותו מסמך בשונה משאר ההלוואות."

ב. תובעת חלוקת תכולת הדירה בין הצדדים בחלקים שווים ביניהם או מכירתם וחלוקת התמורה שווה בשווה.

ג. תובעת לחייב את הנתבע בדמי שימוש בסך שש מאות דולר לחודש מיום שנכנס לגור בדירה, מה עוד שמאוחר יותר נכנסה להתגורר אתו אשתו החדשה וביתה וכן ביתם המשותפת, ולקזו המגיע לה מהחלק המגיע לאב במכירת הדירה, נגדה טוען הנתבע שאין לפעול לפרוק שיתוף ומכירת הדירה וחלוקת תמורתה מכיוון שהתובעת חבה לנתבע יותר מאשר מגיע לה לו נמכרה הדירה כי יש לחשב ולקזו מחלקה של הנתבעת.

טענות הבעל

הבעל הנתבע מבקש:

א) בנוסף לתשלומי מחצית המשכנתא מיום שעזבה האישה שמסכים לכך בא כוח הנתבעת, יש לקזו גם מחצית מתשלום יתרת חוב של הלוואה שהייתה ביום עזיבת האישה שנלקחה ממקום עבודתו של הנתבע לעשר שנים בשנת 1992 ועמדה בתחילתה על סך עשרים אלף ש"ח על פי מסמך שהמציא הנתבע לבית הדין בתאריך ז' בכסלו תשס"ד (2.12.2003) ומצוי בתיק.

ב) כמו כן לקזו סך עשרים אלף ש"ח ששילם הבעל לעורך דין עבור ביטול הליכים של הבנק נגדו לאחר שפיגר בתשלומי המשכנתא כתוצאה מכך שנאלץ להוציא כספים רבים להחזקת ילדיו לאחר שעזבה אותם גרושתו.

ג) יש לקזו אלפיים ש"ח חוב לעירייה שהותירה האישה כשעזבה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(ד) יש לקזז דמי שכירת מטפלת שנאלץ הבעל לשכור לתשעה חודשים כדי לטפל בילדים ותעמוד במקום אמם שעזבה אותם. סך הכול עשרים ושניים אלף וחמש מאות ש"ח. וכן דמי טיפול לאשתו לתקופה שלאחר מכן למשך שלוש וחצי שנים. סך אלף וחמש מאות ש"ח לחודש. וסך הכול שישים ושלושה אלף ש"ח. ועוד יש להוסיף התקופה שעברה מהגשת התביעה עד היום, וכך בסופו של חשבון, לטענת האב, האישה יוצאת ודאי נקייה מחלקה בדירה.

דיון והכרעה – החזרת מתנת שניתנו מחמת אהבה ובטלה האהבה

א. הנה בנדון דידן הדירה רשומה על שם הצדדים, הבעל והאישה, בחלקים שווים ובכל זאת הבעל בלבד הוא שהיה משלם החובות שנבעו מקניית הדירה והם המשכנתא מהבנק וכן הלוואה שלקח ממקום עבודתו בחברת החשמל.

ואף לאחר הגירושין הסכים על פי הסכם הגירושין לשלם את תשלומי המשכנתא במלואם, ועולה מכך שלפחות את מחצית תשלומי החובות שרבעו על הדירה לאחר הגירושין שילם כמתנה לאישה להשלמת רכישת חצי הדירה.

ואין לומר שתשלום זה נצרך עבור חובותיו לשלם מדור הקטינים, שאולי לא היה כלול במזונות, דיש לומר שבהעמדת חצי דירתו למדור הקטינים ודאי יצא ידי חובת מדור ויתרה מכך ודאי לאחר עזיבת האישה והעברת הקטינים לחזקת הבעל התבטל חיוב במדור.

ואם כן, כאמור, תשלום מחצית החובות שעדיין שולמו עבור הדירה ניתנו כמתנה לאישה, ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן רז סעיף ד) כתב הרמ"א לגבי מכר: "מיהו אי איכא אומדנא דמוכח נתבטל המקח ויש אומרים דמתנה דברים שבלב הויין דברים."

והסביר הסמ"ע (ס"ק י):

"הטעם דדווקא במכר דקיבל מעות, מסתמא גמר ומקני אם לא דפירש, מה שאין כן במתנה דהוא בחנם, דאומדן דעת כל דהו מבטל המעשה ואמרינן ביה דלא גמר בדעתו ליתנו בחינם."

ובנדון דידן לכאורה היה אפשר לומר כי מתנתו של הבעל הייתה עומדת וקיימת כל עוד האישה מילאה את חובתה האלמנטרית, להמשיך ולהיות אם לילדיו ולהחזיק ולטפל בהם כמוסכם ביניהם. אך ברגע שנקטה צעד קיצוני חריג ומפתיע, ולדבריו נטשה את ילדיו והפילה את עול הטיפול בילדים על גבו שלו, הרי הווי אומדנא דמוכח שוודאי אדעתא דהכי לא נתן לה המתנה, וממילא חוזרת להיות קניינו שלו.

אלא דהנה קיימא לן בשולחן ערוך (אבן העזר סימן צט סעיף ב) דהנותן מתנה לאשתו אף על פי שהוא מגרשה בטענה זכתה במתנתה, והוסיף הרמ"א: כגון שסרחה עליו – אפילו הכי מתנתו שלה, והסביר החלקת מחוקק את הטעם וזו לשונו:

"אבל הנותן לאשתו קרקע או מעות או אפילו שאר מטלטלין שאינם ראויים ללבוש ולהתנאות, זה נגבה בין באלמנות בין בגירושין, כל שאינה מורדת בו [...] דאטו מאן דיהיב מתנה לחבריה ולרחמיה, ערבא בעי למשקל מיניה דרחים ליה לעולם לעולם [= האם הנותן מתנה לחבירו עקב אהבתו, נוטל ממנו ערבות שאהבתו תימשך לעולם?] [...]"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלומר: במתנה אמנם מובא בחשבון 'אומדנא דמוכח' של הנותן, והווי כאילו התנה כן במפורש ולכן אם נתבטלה מטרת ותכלית המתנה, אזי המתנה חוזרת. ולכן חילק נכסיו ולבסוף התברר שבנו חי, חוזר. אך כאשר נתן מתנה לחברו בשל אהבתו אליו, די בכך שבזמן שנתן לו אהבו ובכך התקיימה מטרת ותכלית המתנה, גם אם לאחר זמן הפכו מאוהבים לאויבים, שכאמור די שלאותה שעה התקיימה המטרה לגמול במתנה לאהובו כדי שהמתנה תהיה חלוטה גם כשהפכו לשונאים זה את זה, למעט המורדת בבעלה ששם תיקנו חז"ל תקנה מיוחדת שתפסיד מתנות שנתן לה בעלה, ואדעתא דהכי נתן לה וכאילו התנה שאם תמרוד יחזרו המתנות..

ועולה מכך שבנדון דידן שהבעל ברכישת הדירה רשם הדירה מחציתה על שם אשתו וחלק מהתשלום היה מהלוואה על סך עשרים אלף ש"ח שלקח ממקום עבודתו ונזקפה לחובתו בלבד, אם כן ברישום זה הווי כמתנה לאשתו שאינה חוזרת אלא בסיבת מרידת האישה, ובנדון דידן הרי שהתגרשו בהסכמה, ובהסכם הגירושין הסכימו להתחלק שווה בשווה בדירה, ואף לא בא זכרה של אותה הלוואה, וכיום רוצה הבעל לחזור בו מאותה מתנה בשווי מחצית הלוואה מסיבת שנטשה את ילדיו והפילה עליו על הטיפול בילדיו וכאמור למעט סיבת מרידה לא חוזרים המתנות דאטו מאן דיהיב מתנה לחבריה ולרחמיה, ערבא בעי למשקל דרחים ליה, ואף שיש דעות שרישום דירה לא הווי ראייה למתנה, בכל אופן מכלל מחלוקת לא יצאנו והאישה מוחזקת בחלקה ויכולה לטעון קים לי כדעות דהווי מתנה, ולכן למסקנה בית הדין דוחה את טענת הבעל בעניין דרישתו לקזז מחצית תשלומי הלוואה שנטל ממקום עבודתו מחלקה של האישה בדירה.

ולעניין תשלומי המשכנתא מיום שעזבה, הרי הסכים בא כוח האישה לקזז תשלומים אלו ששילם הבעל עבור האישה, וגם ללא הסכמתו דינם היה להתקזז כי אין לראות בתשלום המשכנתא ששילם בעלה כחוב רגיל שפרע עבורה, שבזה לא אמרינן דהווי מתנה על תנאי, כי תשלום המשכנתא הווי כתשלום עבור רכישת הדירה, שהרי הדירה משועבדת לבנק בהתאם לשארית החוב, ואם לא תשלם, ימכור הבנק את הדירה ויגבה את החוב, ועל כן התשלומים הווי כמתנה שוודאי מתבטלת כאשר עוברת על תנאי של אומדנא דמוכח, והווי גם בהתאם להחלטת בית הדין מיום י"ט באלול תשנ"ח (10.9.1998) ולפיה בעתיד כאשר יפורק השיתוף תילקח בחשבון העובדה שהבעל שילם את המשכנתא.

דמי שימוש בדירה – האם הדירה היא "חצר דקיימא לאגרא"?

ב. בא כוח התובעת טוען, שיש לחייב את הבעל בדמי שימוש בדירה על סך שש מאות דולר לחודש. בדיון שהיה בתאריך ג' חשון תשס"ד וכפי הכתוב בפרוטוקול, תיקן את תביעתו וטען לחיוב הבעל במחצית מדמי שכירות, שהרי מחצית הדירה של האב, תיקון זה מהותי הוא ומקפל בקרבו את התשובה לטענה זו, דהיינו שהבעל והאישה שניהם שותפים בגוף הדירה ולאב לפחות מחצית הדירה.

אלא שהבעל בהסכם הגירושין הסכים שהאם וילדיו הם שייחנו מפרות הנכס וניתן לפרש הסכמה זו כמותנית, ונבעה מהטעם הבא: בית הדין לא מניח לבעל ולאשה מטעמים הלכתיים להמשיך להתגורר יחדיו באותה דירה, ולכן אם לא מפרקים לאתרו את השיתוף הרי אחד מהצדדים צריך לעזוב את הדירה, החליט הבעל והביא זאת לידי ביטוי בהסכם הגירושין, שהוא יצא מהדירה מהטעם שהרי צריך הוא לצאת ידי מחויבותו במדור ילדיו ובכך שיעמיד את חלקו בשיתוף ימלא חובתו זו, ובתנאי שהילדים יישארו בחזקת האם ומשמורתה – שקיימת תלות בין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כל סעיפי הסכם הגירושין, אך לאחר שהאישה עזבה הדירה והטיפול בילדיו, נפלה כל הסיבה שבגינה העמיד חלקו בדירה לאישה וחזרה זכותו לחזור לחלקו בשיתוף, שהרי האיסור ההלכתי התבטל ברגע שהאישה עזבה ואינה מצויה יותר בדירה ולכן החליט בית הדין בהחלטתו מתאריך י"ט באלול תשנ"ח (10.9.1998) להתיר לאב לחזור לדירה ולהתגורר בה.

זאת ועוד: גם אם נפרש שזכות השימוש בדירה ניתנה לאישה ללא התנאה עד שתחתן או תחליט למכור הדירה, הרי יש לומר שסוף סוף האישה היא שעזבה ונטשה את הדירה שנשארה ריקה ודירה זו "לא קיימא לאגרא" – אינה עומדת להשכרה, שהרי הבעל בהסכם הגירושין כתב שהאישה תחזיק בבית המגורים עד שתחתן או שתחליט למכור את הבית, ומשמעות ההסכם שתחזיק בפועל בדירה בקורת גג ולא תשכיר הדירה ואם כן כאמור הדירה לא עומדת להשכרה וקיימא לן בשולחן ערוך (חושן משפט סימן שסג סעיף ו) שבכהאי גוונא הנכנס ודר בבית זה פטור מתשלום מדין זה נהנה וזה לא חסר.

ואף לדעה של הראשונים כי "זה נהנה וזה לא חסר" יכול למנוע מכאן ולהבא וכפי שכתב שם הרמ"א: "ודווקא שכבר דר בו אבל לא יוכל לכופו לכתחילה שיניחנו לדור בו" ואם כן לכאורה מכאן ולהבא אפשר יהיה למנוע מהבעל לגור, הנה אין הדברים אמורים במי שירד מתחילה ברשות כבנדון דידן שהבעל קיבל רשות מבית הדין בהחלטה האמורה מתאריך י"ט באלול תשנ"ח (10.9.1998) לחזור ולהיכנס ולהתגורר בדירת הצדדים, ולכן על כל פנים פטור הבעל מתשלום דמי שימוש.

וראיתי מה שכתב ידידי חבר בית הדין הרב בר אור שליט"א (בנימוקי דעת המיעוט דלהלן) לחיוב הבעל בשכר דירה ולמד זאת מהנדון שהובא בתשובה באור זרוע (לבבא קמא פרק ב). ואחרי מחילה מכת"ר נראה לעניות דעתי דשאני התם שמדובר שנכנס שלא ברשות, שהרי ראובן השתמש בחלקה של רחל בלא רשותה, מה שאין כן בנדון דידן, הבעל נכנס לדירה ברשות, ורק מאוחר יותר תבעה האישה פרוק שיתוף, והבעל טוען שאין מה לפרק כי כל חלקה של האישה מתקזז בחובותיה, וכל עוד שלא הייתה הכרעה של בית הדין ופסק דין, ממשיך הבעל לשהות ברשות ובהיתר, דכל עוד שאין קביעה אחרת של בית הדין, עומד בעינו המצב של ברשות. ועוד דאדעתא דהכי נשתתפו שכל שתיווצר מחלוקת אמתית בשותפות יביאוו להכרעה בבית הדין והווי "ברשות" עד לפסק דין, אלא אם כן הנתבע נוקט בסחבת מכוונת.

זאת ועוד: הנה הצדדים נשתתפו לכתחילה אדעתא שישתמשו בדירה במשותף אלא אם כן יסכימו אחרת, ואין ביכולת אחד מהצדדים לכופו להשכיר הדירה ולהתחלק בתמורה, וממילא הדירה הווי בגדר דלא קיימא לאגרא, ולכן אין לחייב את האישה וביתה בדמי שכירות כי הווי בגדר זה נהנה וזה לא חסר.

וכן אין דומה הנדון שמובא בשו"ת מהרש"ם (חלק א סימן ח) ובתשב"ץ (חלק ג) לנדון דידן, כי שם מדובר בנתבע שסירב מלציית לדין תורה וממילא נחשב ללא ברשות מה שאין כן בנדון דידן כאמור.

ג. בעניין התביעה לחלוקת תכולת הדירה בין הצדדים, יש לומר שכפי לשון התביעה לאב ולאישה זכויות שוות בתכולת הדירה ועליהם להתחלק בתכולה זו, ומתקבלת טענת בא כוח הבעל שהרי שלך לפניך וכפי שנאמר בפרוטוקול הדיון מתאריך ג' חשוון ס"ד שהאישה מוזמנת ליטול חפציה לאלתר [או לוותר עליהם], ולא, בזכות הבעל לאחסנם ולהשית ההוצאות על האישה. ולכן אין לקבל טענת בא כוח האישה למכור התכולה ולחלק התמורה אלא יתחלקו בחפצים ותיטול חפציה ותלך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ד. בית הדין דוחה תביעת הבעל לקזז סך עשרים אלף ש"ח ששילם הבעל לעורך דין עבור ביטול ההליכים נגדו לאחר שפיגר בהוצאות המשכנתא וזאת מאחר שהוא אשם בפייגור שנוצר בכך שלא שילם חובותיו במועד, ואילו טענתו שהאישה גרמה לכך שזנחה את הילדים ונפל העולם עליו והוציא עליהם כספים רבים במקום לשלם למשכנתא, הווי טענת היזק בגרמא ופטורה היא.

ה. אם ימציא הבעל אישור לכך שסילק חובות האישה לעירייה בסך אלפיים ש"ח הרי יוכל לקזז זאת מהמגיע לאישה מחלקה בדירה.

ו. בית הדין דוחה את תביעתו של הבעל לחייב את אם ילדיו בתשלום דמי טיפול לעוזרת ולאשתו, מאחר שלפי ההלכה הבעל הוא שחייב במזונות ילדיו כולל כל הכרוך בהחזקה ובטיפול בהם ולא האם. לכן האישה – כאשר עזבה את ילדיה – בעצם "הפסיקה את פעולת ההתנדבות" שלקחה על עצמה וזכותה היא.

לסיכום, בית הדין מחליט עקרונית על פרוק שיתוף דירת הצדדים ובפסק דינו קבע עקרונית אלו כספים יובאו בחשבון הקיזוז שבין הצדדים ועל באי כוח הצדדים לפעול במשותף על פי עקרונות אלו כאשר ניתנת לאב זכות קדימה לרכוש כל הדירה, ועליהם לנסות להימנע מפעולת כינוס דבר שייקר עלויות הצדדים ובמיוחד לאב שטוען שמצוי בקשיים כלכליים ואם יכשל מהלך זה ימנה בית הדין כונס לביצוע פסק הדין.

הרב מיכאל צדוק

דעת המיעוט – נימוקים

רקע

לפנינו מונחת תביעת האישה [פלוגית] לחלוקת הרכוש המשותף בתאריך כ"ז בתשרי תשנ"ז (10.10.1996) חתמו בני הזוג על הסכם גירושין שקיבל תוקף פסק דין ובסעיף ב' נאמר שהילדים יהיו בחזקת האם ומשמורתה, ובסעיף ה' נאמר שהאישה תחזיק בבית המגורים עד שתתחתן או שגייע הבן הקטן לגיל שמונה עשרה שנה ואז הבית יימכר תחליט והבית יחולק בין הצדדים בשווה. ובסעיף ח' נאמר שתכולת הבית תישאר לאישה וילידים.

בתאריך ח' בטבת תשנ"ז (18.12.1996) התגרשו הצדדים זה מזה והאישה המשיכה לגור בדירת המגורים עם הילדים ביום י"ח בתשרי תשנ"ח (19.10.1997) עזבה התובעת בהפתעה את הארץ כאשר היא משאירה את הילדים בבית הוריה ביפו.

הבעל לקח את הילדים תחת חסותו וחזר לגור בביתם המשותף ובהתאם לכך בקש מבית הדין פסק דין להעביר את משמורת הילדים אליו ואכן ביום י"ד שבט תשנ"ח (10.12.98) בית הדין נענה לבקשתו. ובהחלטת בית הדין בסעיף ג' נאמר, שמזכות הבעל לגור עם ילדיו בדירה הקיימת בלי לפגוע בזכויות הבעלות על הדירה, ואם יתקיים בעתיד פירוק שיתוף, תילקח בחשבון העובדה שהבעל משלם את המשכנתא, ואכן הבעל חזר לגור עם ילדיו בדירת המגורים של הצדדים. לאחר תשעה חודשים נשא הבעל אישה שבאה עם ילדיה ויחדיו גרו בבית השייך לו ולגרושתו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תביעת התובעת

- בתאריך כ"א בתמוז תשס"א (12.7.2001) הגישה התובעת באמצעות בא כוחה תביעה:
- (א) לפירוק שיתוף המקרקעין של דירת הצדדים בת ארבעה חדרים ברחוב [...] ב[...] על פי הסכם הגירושין שנאמר שיתחלקו הצדדים שווה בשווה.
- (ב) תובעת לחייב את הגרוש בסך שלוש מאות דולר לחודש עבור שכר דירה מתאריך 10/97 במחצית משכירות דירה בסך שש מאות דולר לחודש.
- (ג) חלוקת התכולה של הבית בין הצדדים כפי שמופיע בכתב התביעה מתאריך כ"א בתמוז תשס"א (12.7.2001) בסעיף א/14.
- (ד) למנות את בא כוחה עורך דין קדוש לכונס נכסים מטעם האישה למכירת הדירה בניכוי החובות והמשכנתא.

תביעתו הנגדית של הנתבע

מנגד: הנתבע תובע מאשתו לשעבר תביעות אחרות:

- (א) קיזוז תשלומי המשכנתא ששילם הבעל עבור הדירה בלבד, וכן קיזוז הלוואות שלקח הגרוש ממקום עבודתו משווי הדירה בסך עשרים אלף ש"ח, סכום החוב שנשאר לאחר שיתגרשו.
- (ב) דמי טיפול במשך תשעה חודשים עבור טיפול בילדים לאחר שהאם עזבה אותם וכן דמי טיפול שהאישה השנייה טיפלה בילדים של הבעל במשך ארבע וחצי שנים.
- (ג) תשלומי ארנונה עד למועד עזיבתה מהדירה שהבעל שילם לבדו בסך אלפיים ש"ח חוב שהאישה הותירה.

דיון

נדון בתביעות האישה אחת לאחת:

א. תביעת בא כוח האישה לחייב את הגרוש בתשלומי שכר דירה במחצית בסך שלוש מאות דולר מיום כניסתו לדירה עד להיום שבו הדירה תימכר.

תשלום דמי שימוש על הכנסת אשתו השנייה לגור בדירה

אין חולק שהדירה רשומה על שם הצדדים בחלקים שווים ולכן תשלום דמי המשכנתא יקוזז משווי הדירה לאחר מכירתה, וכל סכום שהגרוש שילם יקוזז משווי הדירה. לאחר הגירושין שניהם שותפים בדירה אך על הבעל נאסר להיכנס לדירה מסיבה הלכתית, ולכן שהאישה תישאר לגור בדירה עם הילדים, וכמו שנאמר בהסכם הגירושין, ולאחר עזיבתה חזר הגרוש וגר בדירה המשותפת עם הילדים. יש לברר אם הגרוש חייב לשלם לגרושתו תשלום עבור השהיה בדירה. בשלושה זמנים שונים:

א. מתאריך כניסתו לדירה.

ב. מהתאריך שבו התחתן ואשתו השנייה נכנסה לדירה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ג. מתאריך כ"א בתמוז תשס"א (12.7.2001) שהתובעת הגישה בקשה לפירוק שיתוף.

מקור הדין בבא קמא (דף כ ע"ב): "אמר רב, הדר בחצר חברו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר."

ובשולחן ערוך (חושן משפט שסג סעיף ו):

"הדר בחצר חברו שלא מדעתו – שאמר לו 'צא' ולא יצא – חייב לו כל שכרו. ואם לא אמר לו 'צא', אם אותה חצר אינה עשויה לשכר – אינו צריך להעלות לו שכר, ואם החצר עשויה לשכור אף על פי שאין דרך זה לשכור – צריך להעלות לו שכר שהרי חסרו ממון."

וכתב הרמ"א: "[...] וסתם בתים בזמן הזה קיימי לאגרא ואף על גב דעדיין לא השכירו מעולם."

כל הדין בשולחן ערוך מדובר באדם שפלט לחצר חברו לכן חייב לשלם, לעומת זאת, הנדון אצלנו שבני הזוג היו שותפים בדירה שווה בשווה, הבעל עזב את הדירה לטובת האישה והילדים אך לא ויתר על בעלותו על הדירה, וכשהאישה עזבה את הבית זכותו לחזור לדירה להשתמש בחלקו כדין השותפין, ואינו חייב לשלם שכר דירה על חלקה של האישה.

וכך פסק בתשובות הרשב"א (חלק ב סימן קמא):

"ואם אירע שישב בו האחד שנים ושלוש שנים, נראין לי דברים ברורים שאינו חייב להעלות לו שכר, דכל שלא חלקו בשלו הוא משתמש, ואפילו בחצר שיש בו דין חלוקה וכל שכן בחצר שאין בו דין חלוקה. דלא דמי לדר בחצר שלא מדעתו, והוא הדין דאינו יכול לומר לו כדרך שנשתמש בו שתי שנים אשתמש בו אני לבד כנגדן, דכל שלא חלקו בשלו הוא משתמש, ואלו רצה חברו היה משתמש בו."

ומביאו הרמ"א (סימן קעא סעיף ח). וכתב בביאור הגר"א שמקור דינו היא בסוגיה בנדרים (דף מה ע"ב): "[...] השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר. רבי אלעזר בן יעקב אמר זה נכנס בשלו וזה נכנס בשלו."

ועיין שם בר"ן שמסביר את מחלוקתם, דתנא קמא סבר דשותפין משתעבדי אהדדי שישתמש כל אחד בחלק חברו וקונמות מפקיע מידי שעבוד. ורבי אלעזר בן יעקב סובר יש ברירה והגוף קנוי לו לגמרי לכל אחד, בשעה שמשתמש בזמנו כל אחד קנוי לו לגמרי, והוה ליה כאומר "נכסי לך ואחר כך לפלוני".

וכן כתב הבית יוסף (אורח חיים סימן תרלז) גבי אתרוג הקהל שיוצאין בו משום "ברירה" דקיימא לן כרבי אלעזר בן יעקב (ועיין בקצות סימן קמ שהסביר כך את דברי הר"ן).

ואף על פי שבהסכם נכתב שהאישה תגור עם ילדיה ואם כן אין זכות לבעל להיכנס, טענה זו נדחית, מאחר שהאישה הפרה את ההסכם ועזבה את ילדיה ונסעה לחוץ לארץ ובית הדין נתן רשות לאב לחזור לדירת הצדדים.

לכן ודאי שרשאי להיכנס לביתם המשותף בכל עת שיחפוץ, הגרוש לא מנע ממנה לחזור לביתם וכל זמן שלא תבעה פרוק שיתוף אין לה זכות לדרוש שכר דירה עבור חלקה בבית.

אומנם מהתאריך שבו התחתן בפעם השנייה, כאן כבר השתמשו בדירת המגורים גם בחלקה של הגרושה והכניס אישה עם שני ילדים מבעלה הראשון והם משתמשים בחלקה של הגרושה ויש לברר האם עליהם לשלם שכר דירה?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובפסקי אור זרוע (לבבא קמא פרק ב) :

"מעשה שהיה ליעקב שתי בנות ונתן יעקב בית לשתי בנותיו, ואחר זמן נשאת לאה הגדולה לראובן ורחל היתה קטנה וכשנשא ראובן את לאה נכנס עם אשתו בבית לדור בו, והכניס את שמעון אחיו עם אשתו בבית שנה [...] וטען אפוטרופוס של רחל על ראובן אתה נכנסת בלא רשות רחל אחות אשתך ובלא דעת אביה יעקב והחזקת בכל הבית גם בחלק רחל, ועוד שהכנסת את אחיך לתוך הבית ונתחייבת ליתן כל המס [...]. השיב ראובן, אני חייב כי אם חצי המס, כשנכנסתי לבית נכנסתי רק בחלקי ולא מחיתי ליעקב חמי מלהכניס אדם בחלק רחל ביתו ליתן לה שכירות גם לא מחיתי לחלוק את הבית.

כך דעתי נוטה שאם היה נכנס ראובן לבדו לדור בו ולא הכניס שמעון אחיו לא היה ראובן חייב אלא חצי המס דקיימא לן הדר בחצר של חברו שלא מדעת חברו אין צריך להעלות שכר בחצר דלא קיימא לאגרא, וראובן זה לא נהנה מחלק רחל ולא חסרה דכיון שהבית מחזיק שמונה אמות ויש בו דין חלוקה, אף על פי שנשתמש ראובן בתוך הבית, לא מצי למימר אפוטרופוס, הא אתהננית, דכיון דחצי הבית של ראובן הוא ליה כגברא דלא עביד למיגר. ולא מצי אמר ליה נמי חסרת את רחל, דכיון דלא מיחה ראובן ביד אביה להכניס איש אחר בחלקה להעלות לה שכר ולא מיחה לחלוק את הבית, אשתכח דלא חסרה כלום.

אבל שמעון חייב ליתן שכר לפי שהביתם נשכרים שהרי שמעון נהנה שאם לא היה שמעון בבית היתה רחל משכרת חלקה לאיש אחר ולא מצי ראובן למימר דבחלקי הכנסתיו לפי שהבית של ראובן ורחל וכל הדר בו צריך להעלות שכר לשניהם וכיון שראובן היה בחלקו על כורחנו שמעון היה בחלק רחל."

לסיכום: לדעת האור זרוע ראובן השותף פטור שהרי גר בחלקו ובית הוא דבר שיש בו כדי חלוקה לשניהם. ודעת ריב"א הלוי ששניהם חייבים, שהרי נהנה מחלקה של רחל ואם היה לו די בחצי בית, היה צריך לחלוק קודם שיכנס לבית.

מדבריהם לומדים שאם בבית אין דין חלוקה גם האבי העזרי יודה שראובן בעל לאה חייב לשלם שכר דירה, שהרי נהנה מחלקה של רחל.

היום בזמננו: האם שייך לומר שהבית עומד לחלוקה כיוון שיש יותר משמונה אמות, ארבע אמות לכל אחד ואחד או שהבית לא יחשב שעומד לחלוקה?

יש לברר אם בית שיש לו כניסה אחת בזמן הזה אפשר לקיים בו דין חלוקה.

כתב השולחן ערוך (חושן משפט סימן קעא סעיף ג): "איזהו דין חלוקה כל שאלו יחלק לפי השותפין יגיע לפחות שבהם חלק ששם הכל קרוי עליו, אבל אין השם קרוי על החלק אין בו דין חלוקה."

ובסעיף ה':

"יש מי שאומר שאם באים לחלק בית אף על פי שיש בו דין חלוקה, אם אין בו כדי שיגיע לכל אחד דרך בפני עצמו שלא יצטרך לעבור על חלק חברו אין בו דין חלוקה. וכתב הרמ"א [...] וי"א דבעינן שיוכל לשתמש בחלקו כל מה שהיה משתמש בכולו כגון אם היה מרחץ או בית הכסא צריך שיהא גם כן בחלקו וכן אם רוצים לחלוק בית שיש בו דין חלוקה והבית יהיה נפסד אין יכול לכוף חברו כל שנראה לבית דין שהפסד יותר מחומש."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בזמננו, בדרך כלל, אין בבתים אין בהם דין חלוקה ממספר סיבות: א. הכניסה אחת, ב. היעדר אפשרות לחלוקת השירותים והאמבטיה. ולכן לכולי עלמא – גם לאבי העזרי וגם לריב"א – אם נשתמש בהם אדם נוסף חייב לשלם דמי השכירות לכן האישה של הגרוש היא וילדיה חייבים לשלם שכר דירה.

אמנם האישה עזבה את הארץ במפתיע ונסעה לחו"ל ולא מינתה שליח מטעמה לדון בנושא חלוקת הבית או השכרתו, ויש לדון לאור זאת אם ייחשב הבית "לא קיימא לאגרא" או לא. בשאלה זו נחלקו הראשונים כדלהלן:

בהגהות מימוניות (פרק ג הלכות גירושין) כתב וזו לשונו:

"ונראה לי דאם אין אדם משתדל, בו אלא לשוכרו ולא להשכירו, אף על פי שאילו היו בעלים כאן היו משכירין אותו, כיון שאין הוא ולא שלוחו הכא הדר בו פטור דהוי כאילו לא קיימא לאגרא."

ומביאו הרמ"א (סימן שסג סעיף ט).

וכן כתב בשלטי גבורים בשם ראבי"ה:

"[...] אף על גב דאילו הוי בעלים הכא הוי מוגרי ליה, כיון דליתנהו הכא לא הוא ולא שלוחו ולא שום משתדל להשכירו הדר בו פטור דהוי כמו דלא קיימא לאגרא [...]"

וכתב דיש משיבין עליו וכן נראה דעת הרמ"ה שהביא הנימוקי יוסף דפליג עם ראבי"ה.

וכן כתב בתשב"ץ (חלק ג סימן רח), וזו לשונו:

"ראובן ושמעון שיש להם חצר בשותפות ואין את מהם מכיר את חלקו כי לא באו לכלל חלוקה אלא שניהם משתמשים בכלו, והלך ראובן בסחורה לדרך רחוקה ושמעון ירד שלא ברשות ובנה בחצר של שניהם כותלים וגגות שהיו רעועות, ופרוץ מרובה על העומד ודר בכל החצר שנים רבות. ואחר ימים רבים בא ראובן ותבע משמעון שכירות חצי חצירו של כל השנים שדר שמעון בתוכו או ידור ג"כ הוא בכל החצר כימים אשר דר בו שמעון, והשיב שמעון כי אין לו לתת כלום מהשכירות, כי לא היה לו חלק מיוחד לבדו ולא מנעו מלדור בו ומהשתמש בו כמוהו [...]"

תשובה: לענין השכירות פטור הוא לפי שמלשון השאלה נראה דחצר לא הוה קיימא לאגרא שהרי בעל החצר הלך לסחורה ולא השכיר חצירו ואמרין בפרק כיצד הרגל (בבא קמא כ"ע"א) דחצר דלא קיימא לאגרא ודר בה מאן דעביד למיגר אינו צריך להעלות לו שכר דלא חסריה מיד. "

אם כן במקרה הנ"ל שהאישה עזבה את הארץ ולא מינתה את הוריה או שליח, ולא עורך דין מטעמה להשכיר את הבית, דבר זה שנוי במחלוקת ראשונים, ויכול המוחזק לומר קים ליה כדעת הפוסטריין, לכן פטור משלם שכר דירה עד לזמן תביעתה לפירוק שיתוף בכ"א בתמוז תשס"א (12.7.2001).

אבל מתאריך כ"א בתמוז תשס"א (12.7.2001) האישה תבעה פירוק שיתוף ויש לחייבו בשכר דירה. וכמבואר בשולחן ערוך (סימן קצו סעיפים טו – טז):

"[...] השותפין שהתנו בניהם שיעמדו זמן קצוב כל אחד מעכב את חברו [...] נשתתפו סתם ולא קבעו זמן, הרי אלו חולקין כל זמן שירצה אחד מהם."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכן כתב בשו"ת מהרש"ם (חלק א סימן ח) :

"[...] ובדבר מה שתבע ראובן מיהודא שזה בשנים תבעו כדין לחלוק כפי הכתב ויהודא סירב מלציית דין תורה ותובע שישלם שכר דירה מה ששואה חלקו יותר מחלק ראובן, יפה כתב שמחויב יהודא לשלם, דכל הטעם של הרשב"א שאם רצה חבירו היה משתמש גם כן, וזה לא שייך בנידון דידן, וכבר העלה כן בשו"ת בית שלמה סימן מ"ח."

במקרה הנ"ל האישה תבעה לפרק את השותפות בכ"א בתמוז תשס"א (12.7.2001) וזכותה לתבוע את חלקה, והואיל והגרוש גר עם אשתו השנייה ונהנה מהדירה הרי זה נהנה וזה חסר, וכל זמן שלא חלקו או עשו "גוד או איגוד" וכך נפסק בשולחן ערוך (סימן קעו סעיף טו), שהרי יכלו להשכיר את דירתם המשותפת לצד שלישי.

ומה שכתב ידידי הרב צדוק להשיג עליי – אני על משמרתי אעמודה, ואף שחלפו מאז כמה שנים, לא ייתכן שהאישה תפסיד שכירות כיוון שבית דין עוד לא נתן החלטה. בית הדין לא מפקיע את רכושה, אין לו זכות לעשות דבר זה, ובפרט כמו שכתבתי שהדירה עומדת להשכרה, ואפילו ששניהם לא יכולים לגור יחד, אפשר להשכיר לאדם שלישי.

ואפילו לדברי ידידי שלומד שהדירה לא עומדת להשכרה, נאמר במפורש בשולחן ערוך (סימן שסג סעיף ו): "הדר בחצר חברו שלא מדעתו שאמר לו צא ולא יצא חייב ליתן לו כל שכרו."

וכתב בסמ"ע: "בכל ענין אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא."

אם כן גם לדבריו חייב לשלם חצי משכר דירה לאישה, וכל שכר לפי דעתי שהדירה קיימא לאגרא.

למסקנה, מיום תביעת האישה לפירוק שיתוף עד ליום שבו תימכר הדירה, ישלם הגרוש מחצית משכר הדירה לפי הערכת מתווך.

האם רישום הדירה בטאבו ע"י הבעל הוא הוכחה לבעלותה של האישה?

לטענת הגרוש לגבי קיזוז המשכנתא וחובות שלקח ממקום עבודתו בסך עשרים אלף ש"ח חוב שנשאר מתאריך הגירושין, בתשובה, בא כוח הגרושה מסכים שתשלום המשכנתא ששילם הבעל יקוזז משווי הדירה, אך לגבי החוב סירב להשתתף בטענה שהחוב הוא על שם הבעל בלבד.

השאלה העומדת לפנינו היא: האם הרישום בטאבו, במקרה שהצדדים הם בעל ואישה, הוא הוכחה כלפי הצד השני הקובעת את בעלות על הדירה, או שבעלות הדירה נקבעת רק לפי מי ששילם את התשלומים עבור הדירה ואם צד אחד שילם יותר, חלקו יותר גדול באופן יחסי?

בטור (אבן העזר סימן פו) כתב: "[...] אבל שטרי חובות וקנית קרקעות שעשה הבעל על שמה הם שלה ואם הם עשויים על שמה ועל שם בעלה הם בשותפות בין שניהם."

מקור דברי הטור הוא אביו הרא"ש (בכלל צו סימן ד) :

"[...] יראה לי בכל הקרקעות שקנה בעלה והשטרות כתובין בשם האישה שהקרקעות חצים לאשה, כי אדם שקונה קרקע אין דרך שיכתוב את אשתו בשטר הקניה, וזה שכתב בשם אשתו זכרון הדברים שחצי דמי הקרקע הן שלה נדון זה הוי כאילו נכתב השטר לאינש דעלמא מה לי אשתו ומה לי אינש דעלמא."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכתב בש"ך (חושן משפט סימן סב), שמדברי הרא"ש משמע שאפילו נושאת ונותנת בתוך הבית מדלא חילק. ומקשה הפרישה:

"ממה שכתוב בחושן משפט ריש סימן ס"ב, אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ושטרי חובות כתובין על שמה עליה להביא ראיה. וי"ל שאני הכא דידוע הוא שהבעל עצמו עשה שטרות על שמה, שצויה לסופר ולעדים שיכתבו על שמה, אבל התם איירי שהיא עצמה עשתה שטרות על שמה וטוענת שהממון היה שלה, עליה להביא ראיה שהוא כדבריה הואיל ונושאת ונותנת בתוך הבית."

והנה הרמ"א (חושן משפט סימן סב) שם כתב:

"לא היתה נושאת ונותנת בתוך הבית והיו שטרות כתובין על שמה הם שלה. היו כתובין על שמה ושם בעלה הם שותפות של שניהם, וסתם אשה נושאת ונותנת בתוך הבית."

וכתב הסמ"ע (ס"ק ה):

"הטור באבן העזר סימן פ"ו כתב שאפילו נושאת ונותנת מכל מקום אם הוא ידוע שהבעל עצמו כתב שטר על שמה הרי הוא שלה, והרמ"א איירי כאן בכתבה האישה מעצמה, דאז צריכין דוקא שלא תהא נושאת ונותנת בתוך הבית."

אבל הש"ך חולק ולומד שדעת הרמ"א היא כדעת הרשב"א ואזיל לטעמיה כפי שכתב הרמ"א (באבן העזר סוף סימן פו) על דברי הטור והביא דברי הרשב"א בתשובה (חלק א סימן תקנט), שדוקא אם האישה מוחזקת בנכסי מלוג, אבל סתם כל מה שיש לאישה היא בחזקת בעלה הוא.

וכן מצאתי בתשובת הרשב"א (חלק א סימן תקנז):

"שאלת: ראובן קנה בתים ועשה השטר בשמו ובשם אשתו ומת ראובן ובאת האלמנה לגבות כתובתה. ויורשי ראובן טוענין כי הבתים כולו שלהם. כי אף על פי שהבתים הם בשמה והיא אומרת שמנכסים שנפלו לה מבית אביה קנו אותם תוספת על מה שכתב לה בכתובתה. הודיעני אם טענתה טענה ואם היא נאמנת דיהיב לה תוספת על מה ששעבד לה בשטר הכתובה ואפילו קנאן מנכסיו שתטול כתובתה ויהיו הבתים שלה?"

תשובה: אלו קנה ראובן מנכסיו אף על פי שכתב השטר בשם אשתו לא קנתה כדאיתא בפרק הגוזל קמא (דף קב, ב) בשמעתא הלוקח שדה בשם ריש גלותא. ומשום דמימר אמרי' לפיוסא בעלמא הוא דעבדא להבריח מבעל חוב. ויראה מדבריה שהיא מודה בכך ומתוך טענה שאמרת שהיא תוספת על כתובתה. אבל אם היא טוענת שקנתה שנפלו לה מבית אביה רואים אם מוחזקת בכך שיש לה נכסי מלוג או לאו. ואם הוחזקה בכך וטוענת כן הדין עמה. אבל אם אינה מוחזקת בכך אינה נאמנת ואפילו בשבועה לפי שכל מה שיש לה לאשה הוא בחזקת הבעל. ותדע לך מדגרסינן פרק חזקת (מב, א) אין לאיש חזקה בנכסי אשתו. הא ראייה יש ולימא לגלויי זוזי הוא דבעא כלומר והדין כן שהם שלו ועליה להביא ראיה כל שכן כאן שהם שלה. ועוד דאמרינן וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמה עליה להביא ראיה. וסתם אשה בחיי בעלה נושאת ונותנת בתוך הבית ועליה להביא ראיה כל שלא חלקה."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

למסקנה: יש מחלוקת ראשונים בין הרשב"א לרא"ש אם הבעל עצמו כתב את הבית על שם האישה האם נתן לה במתנה או רק להברית מבעל חובו. ובדעת הרמ"א (בחושן משפט סימן סב) יש מחלוקת, הסמ"ע לומד ברמ"א כדעת הרא"ש והש"ך הרמ"א לומדים כדעת הרשב"א.

ואם כתבה האישה על שמה, בזה תלוי אם נושאת ונותנת בתוך הבית שאינה נאמנת או שאינה נושאת ונותנת בתוך הבית שאז היא נאמנת. וכתב הרמ"א שסתם אישה נקראת נושאת ונותנת וביאר הסמ"ע (ס"ק ו) שאין הכוונה שמתעסקת במסחר אלא הכוונה שהבעל מאמינה ומפקיד כל אשר לו בבית בידה. וכתב הש"ך (ס"ק ה) לחלוק על הרמ"א בדין זה, שהרי מקור דברי הרמ"א הם דברי המרדכי ושם כתב דסתם אישה שולטת בנכסי בעלה והבעל מאמינה בנכסיו, ועל זה אינה נאמנת לומר המטלטלים שלי הם, אבל בשטרות שיוצאים על שמה בעיני דווקא נושאת ונותנת לבדה בתוך הבית, אבל אם אינה נושאת ונותנת בתוך הבית אף על פי שהבעל מאמינה בנכסיו השטרות הם שלה. והטעם הוא שמדוע נכתבו השטרות על שמה הרי אין דרכה לישא וליתן בנכסי בעלה עם אחרים. לכן אם שניהם הבעל והאישה נושאים בתוך הבית והשטרות נכתבו על שמה היא נאמנת ודווקא שאישה נושאת ונותנת בנכסי בעלה בלבד אינה נאמנת.

למסקנה: יש מחלוקת בין הרמ"א לש"ך באישה שמנהלת את משק הבית והבעל מאמינה ומפקיד את נכסיו בידה. לדעת הרמ"א אינה נאמנת, לדעת הש"ך נאמנת. ואפילו שניהם יחד עוסקים במסחר ונכתב על שמה, נאמנת. ורק כשהיא נושאת ונותנת במסחר לבדה אינה נאמנת.

ובאורים ותומים (ס"ק ה) הכריע דהווי ספקא דדינא ולא מוציאין מהמוחזק.

ובספר שארית יוסף (סימן ז) הסתפק בשאלה זו שכתב על אישה שיש לה בית דהיינו שנכתב לה בערכאות שפלוגי מכר לה בית משלו, והאמת שבעלה נתן לה המעות בעד הבית לפלוגי וציווה לכתבו על שם אשתו שיהיה שלה, אבל בערכאות אינו כתוב רק שהיא קנתה הבית מפלוגי, ושאלה אם הבעל אוכל פירות מהבית. והשיב, יש לעיין אם נדון כפי שנכתב בערכאות או כפי האמת שהבעל נתן לה המעות ונתן לה במתנה ומתנה הבעל אינו אוכל פירות מ"מ שמא עשה כדי להברית מבעלי חובות ולא גמר ליתן לה.

ובשו"ת חתם סופר (חושן משפט סימן קמב) משמע מדבריו שכשבעל כתב על שם אשתו זכתה בו מדין מתנה. וכן כתב בשו"ת מהרש"ם (חלק ה סימן לה).

אומנם הערוך השולחן (סימן סב סעיף ו) כתב, שבזמננו אין שום ראייה מה שנכתבו הקרקעות על שמו, מפני שהרבה עושים כן מפני איזה טעמים שיש להם ואין כוונתם להקנות להם, לכן צריכים הדיינים להיות מתונים בזה מאוד.

אפשר לומר שבמקרה שצד אחד נתן את כל הכסף לקניית דירה וכיון שרצו לקחת משכנתא מהבנק והבנק מתנה מתן המשכנתא בתנאי שהדירה תהיה רשומה על שם שני הזוג, אפשר כאן לומר שכאן נאלץ צד אחד לכתוב על שם הצד השני כדי לקבל משכנתא, ודאי אין כוונתו לתת מתנה גמורה.

ואולי זה כוונת הערוך השולחן, ויש לדייק מדברי הרא"ש (בתשובותיו – כלל צו) שמדבריו רואים שאין אדם רושם על שם אשתו, ואם רשם סימן שרכוש זה הביאה האישה מבית אביה – אבל כששניהם מודים שהבעל קנה את הדירה מכספו ונאלץ לכתוב על שם האישה – הרישום אינו ראייה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במקרה שלנו הבעל שילם עשרים אלף ש"ח בעבור הבית והיות שהבית רשום על שם שני הצדדים הרי נתן מתנה, מספק זכותה האישה כיון שהיא מוחזקת בבית. וכמו כן לדעת הש"ך, אישה שמנהלת משק הבית לא נקראת נושאת ונותנת בבית. ואם כן גם לפי הרשב"א שסובר שכתב על שמה או שאישה כתבה על שמה דווקא שנושאת ונותנת בתוך הבית - לדעת הש"ך הכוונה היא שעוסקת במסחר או לא נאמנת, ואילו אצלנו האישה לא הייתה סוחרת בעסקיו של הבעל.

וכמו כן בהסכם הגירושין שנחתם בהסכמת הצדדים נאמר, "הצדדים יחלקו את הדירה שווה בשווה", וכלל לא הוזכרו חובות שלקח הבעל עבור הדירה, לכן גם אם נאמר שהאישה חייבת הרי הבעל מחל, ומה שעכשיו הוא תובע משום שהאישה תבעה אותו, לכן נזכר לתובעה.

אם כן: הבעל נתן במתנה.

בשולחן ערוך (אבן העזר סימן צט סעיף ב) כתב: "הכותב מתנה לאשתו ואפילו שמגרשה מדעתו זכתה במתנה." וכתב הרמ"א: "אף על פי שמגרשה שלא מדעתה כגון שסרחה עליו."

וכתב בבית שמואל (ס"ק ו):

"והטעם בשלמא בגדים ותכשיטים שהם עשויים להתנאות בהם אין דעתו למתנה גמורה אלא ליתקשט בהם כל זמן שהיא תחתיו. אבל שאר מתנות שאינן עשויות ליתקשט ונתן לה מתנה כשהיא אינה מורדת זכתה, וכמו שכתבו הגאונים: מאן דיהיב מתנה לרחמיה ערבא בעי למשקל מיניה דרחים ליה לעולם [כלומר: הרי ודאי לא כך הדבר]."

תביעת הגרוש דמי טיפול עבור הילדים

תביעה זו נדחית מאחר שחובת על הבעל לפרנס ולגדל את ילדיו ולא האם. אמנם האישה הסכימה אך זה לא גורם לכך שהיא חייבת לטפל בילדים. לכן ברגע שעזבה את הארץ, הבעל פטור מלשלם מזונות, אך מאידך גיסא חייב הוא לטפל בילדיו לדאוג לכל מחסורם כולל מטפלת. לכן טענתו של הבעל נדחית. וכמו כן נדחית טענתו לחייב סכום של עשרים אלף ש"ח ששילם לעורך דין עבור הפיגור במשכנתא, מהסיבה שהבעל התחייב לשלם את המשכנתא כפי האמור בהסכם.

תשלומי הארנונה שהאישה השאירה חובות בעירייה בסך אלפיים ש"ח מזמן הגירושין עד לזמן שהבעל נכנס לדירה האישה חייבת לשלם ואם יש ראיות שהאישה השאירה חוב זה, סכום זה יקוזז משווי הדירה ויעבור לאב.

תכולת הדירה

סוכם בהסכם הגירושין שהתכולה תחולק חצי חצי, וכמו כן אין התנגדות של הבעל לחלוקת תכולת הדירה, אך בית הדין קורא לאישה שהיות שילדיה נהנים מרכוש המשותף שהוא כבר משומש במשך שנים, מן הראוי שתוותר על התכולה לטובת ילדיה ולא לעמוד על דקדוקי עניות.

בית הדין מאשר את בקשת האישה למנות את בא כוחה עורך דין קדוש ככונס נכסים מטעם האישה, ושכר הטרחה יחול על האישה בלבד, ובזכות ראשונית של הבעל לרכוש את חלקה של האישה בדירת המגורים. ואם הגרוש יערים קשיים בבצוע פסק הדין והביצוע יעוכב במשך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שישה חודשים, הרי בית הדין ממנה את בא כוח הגרוש לכונס מטעם הבעל ועליו יחול הוצאות שכר הכונס.

הרב מרדכי בר אור

נפסק כאמור לעיל בדעת הרוב.

ניתן ביום ז' באב תשס"ד (25.7.2004).

הרב מיכאל צדוק

הרב מרדכי בר אור

הרב יקותיאל כהן – אב"ד